

आदिवासी समाज र बदलिंदो संस्कृति

चेपाङ्ग जाति र न्वागी पर्व

रोशन चिकबंजार, योगेन्द्र विजय दाहाल
राक्सिरांग गाउँपालिका, मकवानपुर

अकिलमान प्रजा चेपाङ्ग समुदायका एक अग्रज व्यक्तित्व हुन् जसले चेपाङ्ग संस्कृतिको संरक्षणमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउदै आएका छन् । प्रसङ्ग हो, चेपाङ्ग समुदायको महान चाड न्वागीको ।

न्वागीलाई अर्को शब्दमा छोनाम पनि भनिन्छ । यो चाड प्रत्येक वर्षको भाद्र २२ गतेका दिन मनाईन्छ । वर्तमान अवस्थामा चेपाङ्ग जातिको धर्म तथा संस्कृति संकटमा रहेको देखिन्छ । हामी राष्ट्रिय जनवकालत मञ्च, नेपालको टोली मकवानपुर जिल्लाको राक्सिरांग गाउँपालिका वडा नं ५ को बोटवारीटोलको एक घरमा न्वागी पर्वको अवलोकन गर्न गएका थियौं, जहाँ २ जना चेपाङ्ग भाँक्रीहरू ह्याङ्गो बजाउन व्यस्त थिए । अरु नजिकै छिमेकी एवं गाउँका वासिन्दाहरू ह्याङ्गो बजाएको ठाउँ र घर वरपर बसेर हेर्दै सुन्दै थिए । कोहीले त कुखुरा चढाउने भनेर हातमा कुखुरा पनि बोकीरहेका थिए । ह्याङ्गो बजाउदै बसेका एक जना भाँक्री

श्री अकिलमान प्रजाले एक छिन विश्राम लिदै हामीलाई बताउनु भयो कि उहाँ र उहाँका समकक्षीले हिजोको साँझ ६:०० बजेदेखि ह्याङ्गो फलाकै आएको र यो क्रम रात भरी चलेको बताउनु भयो । यसको साथसाथै अन्य स्थानीय बासिन्दाहरू रातभरी नाचगानमा व्यस्त रहेको उहाँले बताउनु भयो । तर रातभरी कसैले केही पनि खाएका थिएनन् । सबैजना आफ्नै सुरमा रमाई रहेका थिए ।

यसरी नै चेपाङ्ग जातिको महान चाड न्वागी यो वर्ष पनि हर्ष उल्लासको साथ मकवानपुर जिल्लाको राक्सिरांग गाउँपालिकाका बासिन्दाहरूले मनाए । ठाउँ ठाउँमा ह्याङ्गो फलाकेर न्वागी मनाएको दूर दराज सम्म पनि सुनिन्थियो । यस पर्व चेपाङ्ग जातिले परापूर्व कालदेखिनै मनाउँदै आएको र यो भावागन प्रतिको आस्थाको रूपमा मनाउने एक स्थानीय बासिन्दाले बताउनु भयो । यसमा देउता तथा पितृलाई

खुसि पार्न अर्थात् चढाउन कुखुराको बलि दिने चलन पनि रहेछ । योसंगै चेपाङ्गहरूले वनबाट संकलन गरेको विभिन्न खाद्य परिकार जस्तै गिट्ठा, भ्याकुर, वन तरुल, तथा अन्य फलफुल एक ठाउँमा राखेर पुजा गर्ने चलन रहेको छ । यो संगै आफ्नै खेत वारीमा उत्पादन गरिएको चामल घै या, मकै, पिंडालु, केरा, मास, गहत, आदिलाई पनि चढाउने गरेका छन् । चेपाङ्गहरू के विश्वास गर्छन् भने वर्षभरी उत्पादन भएका अन्य गेडागुडी एवं जंगलबाट संकलन गरेका गीठ्ठा, भ्याकुर पितृलाई

नचढाई खानु हुँदैन । पितृ र भगवानलाई चढाए पछि मात्र खान मिल्ने उनीहरू बताउँछन् । ह्याङ्गो बजाई सकेपछि भने टिका लगाएर आपसमा आशीर्वाद थाप्ने गरिन्छ । उहिले उब्जेको मकै तथा अन्य खाद्यान्न बालीले वर्ष भरी खान पुगोस् भनेर कामना गर्दै र आपसमा खुशी साँटासाँट गरेर यो पर्व मनाउने गरिन्छ । यसमा दाजुभाइ ईस्टमित्रहरू भेला भएर आफ्नै बाजाको तलामा भुम्मिएर रमाइलो गर्ने गरिन्छ ।

चेपाङ्ग जाति र प्रकृति बीच अन्तरसम्बन्ध रहेको पाईन्छ । चेपाङ्ग समुदायले बाघलाई पुजा गर्ने गर्छन् । चेपाङ्ग जातिका स्थानीय बासिन्दाहरूका अनुसार न्वागीमा फलाकने भाँकीहरू मरेपछि बाघको स्वरूप धारण गर्ने विश्वास रहँदै आएको छ । यो संगै उनीहरूले प्रकृतिबाट उत्पादन भएका अन्न, तरकारी, गेडागुडी, गीठ्ठा, भ्याकुर, फलफुल, आदि प्रकृति एवम् भगवानलाई चढाएर खाने गरेका छन् । परापूर्व काल देखि जंगलमा बस्दै आएका र हालको समयसम्म पनि चेपाङ्ग समुदायको प्रकृतिसंग परस्पर सम्बन्ध रहेको छ ।

नेपाल चेपाङ्ग संघ, मकवानपुर जिल्ला कार्यसमितिले पनि चैनपुर स्थित राक्सिरांग गाउँपालिकाको कार्यालयमा परिसरमा ठूलो जनसहभागीतामा न्वागी पर्व मनायो । यो चाड मनाउन राष्ट्रिय जनवकालत मंच, नेपाल (नाफान) ले पनि आर्थिक सहयोग गरेको थियो भने नाफानका कर्मचारी तथा सल्लाहकारहरू सो कार्यक्रममा प्रत्यक्ष सहभागी

भएका थिए । त्यसैगरी राक्सिरांग गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री राज कुमार मल्लको विशेष पहलमा गाउँपालिकाको तर्फ बाट पनि नेपाल चेपाङ्ग संघलाई आर्थिक सहयोग भएको छ । साथै वडा नं. ८ का अध्यक्ष श्री राम कृष्ण प्रजा आफु क्रिश्चियन भएतापनि चेपाङ्ग जातिको संस्कृति संरक्षणमा अग्रसर भएर लागि परेका छन् ।

वर्तमान समयमा भने चेपाङ्ग समुदायको संस्कृति संकटमा परेको देखिन्छ । चेपाङ्ग जातिहरू दिनानुदिन क्रिश्चियन धर्मप्रति आकर्षित हुँदै गएपश्चात् न्वागीमा खासै चासो नदिने भएकाले यो पर्व मनाउने समुदाय घट्दै गएको देखिन्छ । हाल निकै थोरै ठाउँमा मात्रै न्वागी पर्व मनाएको देखिन्छ । यस्तै अवस्थामा कायम रह्यो भने चेपाङ्ग संस्कृति नै लोप भएर जाने दिन धेरै टाढा छैन ।

त्यसैले आजैबाट सरोकारवालाहरूले यस विषयमा ध्यान पुऱ्याउनु जरुरी छ ।

चेपाङ्ग जातिहरू दिनानुदिन क्रिश्चियन धर्मप्रति आकर्षित हुँदै गएपश्चात् न्वागीमा खासै चासो नदिने र यो पर्व मनाउने समुदाय घट्दै गएको देखिन्छ । हाल निकै थोरै ठाउँमा मात्रै न्वागी पर्व मनाएको देखिन्छ । यस्तै अवस्थामा कायम रह्यो भने चेपाङ्ग संस्कृति नै लोप भएर जाने दिन धेरै टाढा छैन । त्यसैले आजैबाट सरोकारवालाहरूले यस विषयमा ध्यान पुऱ्याउनु जरुरी छ ।

कसरी जोगाउने न्वागी ?

नुनु श्रेष्ठ

परापूर्वकाल देखि नै चेपाङ्ग जाति वनमा बसोबास गर्दै आएको जातिको रूपमा मानिन्छ । सामान्य रूपले हेर्दा चेपाङ्ग जाति शिक्षा, स्वास्थ्य तथा अवसरहरूबाट वञ्चित जातिको रूपमा पनि गनिन्छ । दलितो समय अनुसार चेपाङ्ग जाति जंगलको बसोबास छाडि समुदायमा बस्न रुचाउन थालेका छन् । चेपाङ्ग जाति जंगलमा बस्न रमाउने भएकोले चेपाङ्ग जातिको प्रकृतिसंग घनिष्ठ सम्बन्ध गाँसिएको पाईन्छ । जंगलमा पाईने गीठ्ठा, भ्याकुर खाएर जंगली जिवनयापन गर्दै आएका चेपाङ्ग जाति हरेक दृष्टिकोणबाट हेर्दा पछाडि परेका वर्गका समुदायमा पर्दछन् । चेपाङ्ग जाति अरु जातिभन्दा फरक तरीकाले जीवन यापन गर्दछन् । चेपाङ्ग जातिहरू नेपालको चितवन, मकवानपुर, धादिङ्ग र गोर्खा गरी मुख्य चार जिल्लामा बसोबास गर्दै आएका छन्, भने केही मात्रामा अरु जिल्लामा पनि फैलिएर रहेको पाईन्छ । मकवानपुर जिल्लामा रहेको राक्सिराङ्ग गाउँपालिका पनि चेपाङ्ग जातिहरूको बाहुल्यता रहेको एउटा मुख्य थलोको रूपमा चिनिन्छ । यस ठाउँको चेपाङ्ग जातिहरूको कुरा गर्नुपर्दा हालको स्थिति हेर्नुपर्दा चेपाङ्ग जाति जंगली जीवन छाडेर जंगलका वरिपरीका क्षेत्र फडानी गरी घर बनाएर समुदायको विकास गर्दै समूहमा बस्न रुचाउन थालेका छन् । चेपाङ्ग जाति उनीहरूको जिविकोपार्जनका लागि पुर्णरूपले जंगलमा नै आश्रित छन् । पहिले-पहिले चेपाङ्ग जातिहरू जंगलमा पाईने विभिन्न प्रकारका जडिवुटीहरू औषधिको रूपमा प्रयोग गर्दथे, यो परम्परा हाल पनि अपनाइरहेका पाईन्छ ।

चेपाङ्ग जातिको आफ्नै खालको छुट्टै विशेषता बोकेका विभिन्न पर्वहरू छन्, तीमध्ये न्वागी एउटा विशेष पर्वको रूपमा मनाईन्छ, जुन हरेक वर्षको भाद्र महिनाको २२ गते मनाईन्छ । यो पर्व चेपाङ्ग जातिको मुख्य पर्वको रूपमा मनाईन्छ । यो न्वागीपर्व खास गरेर रातको समयमा मनाईन्छ । न्वागीलाई चेपाङ्ग भाषामा छोनाम भनिन्छ । चेपाङ्ग जातिले यस पर्वलाई नयाँवर्षको रूपमामनाउने गर्दछन् । चेपाङ्गजातिहरूजंगलमा बस्ने भएकोले उनिहरूलाई जंगलीबोटविरुवाहरूको धेरै ज्ञान रहेको पाईन्छ । न्वागीमा विशेष गरेर चेपाङ्गजातिले भगवानको रूपमा भिमसेनलाई पुजा गर्दछन् । यस दिन विभिन्न थरीका जंगली बोटविरुवाहरू, जंगलीखानेकुरा गीठ्ठा, भ्याकुर सबै जम्मा गरेर पुजागर्दछन् । यि वस्तुहरूको पुजा गरेपछि मात्रै उनीहरूले यी कुराको प्रयोग गर्न सकिन्छ, भन्ने आस्था राखेका छन् । चेपाङ्गजातिको मान्यता अनुसार यस दिनपुजा गरेर मात्रै ती चिजहरूको सेवन गर्न मिल्छ । न्वागीमा चेपाङ्ग जातिका जान्ने मान्ने भाँगीहरू खालीपेट रातभरी ढयाङ्ग्रो बजाएर काम्ने र फलाकने गर्दछन्, यसो गर्दा भाँगीहरूको दैविक शक्ति बढ्छ, भन्ने विश्वास गरिन्छ । यस्ता भाँगीहरूले विरामी पर्दा चेपाङ्ग जातिहरूलाई फुकेर सन्चो बनाउने र सन्चो भएको कुरा प्रमाणित भएको पाईन्छ । तर बदलिंदो समयले गर्दा यस्ता संस्कृतिको लोप हुन थालेको पाईन्छ, त्यसैले यस्ता संस्कृतिलाई जोगाउनु आजको मुख्य आवश्यकता हो ।

